

Hitvalló egyház magyar mártírjai III.

Hitvalló egyház magyar mártírjai III.

Szerkesztette

Petheő Attila – Tömösközi Ferenc

ISBN: 978-80-8122-502-4

Szerkesztette

Petheő Attila – Tömösközi Ferenc

Hitvalló egyház magyar mártírjai III.

Komárom, 2024

Selye János Egyetem Református Teológiai Kar

Komárom, 2024

Lektorálta

Odborný lektor

Prof. Kolumbán Vilmos József

Pető Bálint, PhD.

ISBN: 978-80-8122-502-4

TARTALOM

FEKETE RAJMUND	
Utópiák szorításában	7
SOMORJAI ÁDÁM OSB	
A szlovákiai magyar bencések sorsa	17
LÁNYI GÁBOR	
Bizalmatlanság mint fegyelmi vétség – György Antal segédlelkész fegyelmi ügye (1954)	35
SZÁSZ LAJOS	
Demjén István lelkipásztori szolgálata és kényszerű félreállítása	49
SZÉKELY MARIANNA	
„Ne legyen hiába tűzbevettetésem” – Horkay Barna lelkész megpróbáltatásai a szovjet éra idején	63
SZAMBOROVSKYNÉ NAGY IBOLYA	
Narancsik Imre nagymuzsalyi lelkész életútja és mártíromsága	79
CADENA-KÓCZIÁN VIKTÓRIA	
Nemzeti identitásvédelem Tőkés László dési szolgálatában	93
GONDA LÁSZLÓ	
Kockázat és megújulás – Németh Géza és a Református Egyházi Megújulási Mozgalom	105
FILEP TAMÁS GUSZTÁV	
Eglis István keresztútja. Dachau, 1944–1945	115
FRITZ BEKE ÉVA	
Sztehlo Gábor felvidéki gyökerei	125

„Ne legyen hiába tűzbevettetésem” – Horkay Barna lelkész megpróbáltatásai a szovjet éra idején

Tanulmányai

Horkay Barna József 1908-ban született Kistárkányon² Horkay Barna és Sasi Szabó Anna harmadik gyermekeként egy tízgyermekes református lelkészcsaládban. Az elemi iskolát követően 1919-től a Sárospataki Református Főgimnáziumban kezdi meg tanulmányait, követve bátyja, László példáját. Az intézményben töltött nyolc éve alatt mindinkább kitűnik diaktársai közül szorgalmával, tehetségével: második évfolyamосként rajzból nyújtott teljesítményét jutalmazták, felsőbb évfolyamokon pedig szavalóversenyeket, irodalmi esszépályázatokat nyer, de az iskolai atlétikai versenyek győztesei között is ott találjuk a nevét: 1927-ben mind a 400 méteres egyéni síkfutásban, mind a csapatversenyben első helyet ért el intézményen belül. Emellett aktív szerepet vállal az iskolai élet más területén is: rendszeres versmondó az ünnepségeken, végzős diákként pedig az I. Rákóczi György Egyesület ifjúsági elnökének választják meg. A gimnázium 1926–27. tanévi értesítője pedig azon hat diák között említi, akik 1927-ben jeles érettségi vizsgát tettek³. Mivel családjában 1720-ig visszamenőleg bizonyítottan voltak lelkészek⁴, ezért már gyermekkorában közel állt hozzá a hit és a vallás. Már nyolcévesen a csűrben lucernabálából „szószéket” készített magának, s azon állva „prédikált”. De őt mégsem papi pályára szánták: atyai nagybátyja, aki egyúttal keresztpapja is volt, gyermektelen magas rangú katonatisztként fia helyett Barnát akarta katonai pályára küldeni. A tizenéves fiú el is volt készülve erre, de a szíve mélyén mégis inkább az apja és bátyja hivatását szerette volna folytatni, aki ekkor negyedéves teológus hallgató volt Sárospatakon. Az érettségit követő nyáron azonban kiderült: előre nem látott okok miatt mégsem mehet a tisztképzőbe. Ez irányú tervei tehát megghiúsultak, amit ő saját visszaemlékezései szerint igazából örömmel fogadott, mert így teljesült a vágya, s beiratkozhatott a Sárospataki Theológiai Akadémiára.⁵ Az akadémián töltött négy éve alatt, gimnáziumi éveéhez hasonlóan a tanulás mellett aktív társadalmi tevékenységet is folytatott: már elsőéves teológusként a

1. Székely Marianna, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Beregszász, Ukrajna. szekely.marianna@kmf.org.ua.

2. ДАЗО – Державний Архів Закарпатської області, ф. Р-1420, оп. 1.,

3. *A Sárospataki Református Főiskola értesítője az 1926–27-ik iskolai évről*. 1927. 58–73.

4. Lánya, Horkay Anna értesülése szerint 1708-ig vezethető vissza a lelkési hivatás a felmenőik között.

5. Horkay Barna: *A Keleti Baráti Kör. Képek a kárpátaljai ébredésből*. Kom Over En Help Alapítvány, 1998. 19.

Főiskolai Ifjúsági Egyletének, a Hittanhallgatók Egyletének és a Sárospataki Akadémiai Atlétikai Clubnak is a bizottsági tagja,⁶ később pedig a főiskolai kórust is ő vezeti.⁷

Ifjú lelkipásztori éve

Horkay Barna 1931-ben lett lelkipásztor. Erre az eseményre így emlékszik vissza: „1931. június 21. Döntő fordulatot vártam ettől a naptól. Ennek a napnak a délutánján tették vállamra a magyar lelkipásztorok palástját.”⁸ Ezt követően még két évig marad Sárospatakon helyettes-vallástanárként a tanítóképzőben, ahol ő az intézményi lelkész, vezeti a vasárnapi iskolát és a bibliaköröket, valamint a Kálvin János Egyesületnek a tanár-elnöke dr. Vasady Béla, a teológia igazgatója mellett, amely a teológusok és a tanítóképzős diákok egyik szervezete volt.⁹ 1933-ban Munkácsra kerül segédlelkésznek Bertók Béla püspök mellé. Miután 1934 októberében Biky Ferenc korábbi esperes nyugdíjba vonul, megüresedik a nagyszőlősi lelkészi állás. A gyülekezet meghívással szeretné a pozíciót betölteni, de mivel két jelöltjük is van, dönteni pedig nem tudnak, ezért Isaák Imre máramaros-ugocsa esperes kiírja a lelkészválasztást. Ugyan öt lelkész is pályázik az állásra, az 1935 februárjában tartott lelkészválasztó gyűlésen Horkay Barna kapja a legtöbb szavazatot, amiről azt olvashatjuk a Prágai Magyar Hírlapban, hogy a „a választó-közönség az eredményt megnyugvással és éljenzéssel vette tudomásul.”¹⁰ Huszonhat évesen kerül egy olyan gyülekezet élére, ami megyei és esperesi székhely, s korábban leginkább idősebb lelkipásztorok szolgálati helye volt.

Horkay Barna nagyszőlősi tevékenységének első évében, 1935 júliusában özv. Atzél Lászlóné szül. Perényi Lujza, az ősi Perényi család egyenes ágú leszármazottja adományként felajánl a református egyház számára két tanyai házat a hozzá tartozó 30 katasztrális hold földdel együtt Nagyszőlős közelében, abból a célból, hogy ott árvaházat létesítsenek a magyar gyermekek részére, felekezeti hovatartozás nélkül. Annyi a kérése, hogy az intézmény az Atzél-Perényi Szeretet Árvaház nevet viselje.¹¹ A katolikus vallású Perényi Lujza ezzel a felajánlással szeretett volna néhai férje, Atzél László emlékének adózni, aki egykor református tanfelügyelőként tevékenykedett Ugocsa vármegyében. Az intézmény 8 árvával kezd meg működését özv. Kovács Jánosné nagyszőlősi tanítóné vezetésével, melynek felavatására október 6-án kerül sor.¹²

6. *A Sárospataki Református Főiskola értesítője az 1927–28-ik iskolai évről.* 1928. 88.

7. *A Sárospataki Református Főiskola értesítője az 1929–30-ik iskolai évről.* 1930. 23.

8. Horkay Barna: *A Keleti Baráti Kör. Képek a kárpátaljai ébredésből.* Kom Over En Help Alapítvány, 1998. 21.

9. *A Sárospataki Református Főiskola értesítője az 1931–32-ik iskolai évről.* 1932. 138.

10. *Prágai Magyar Hírlap.* 1935. február 22. 14. évf. 45. szám.

11. *Prágai Magyar Hírlap,* 1935. augusztus 1. 14. évf. szám, Székely Marianna: A nagyszőlősi Atzél-Perényi Szeretet Árvaház. In: *Küldetés. A Kárpátaljai Református Egyház Lapja.* XXVII. évf. 2. szám, 2019. február.

12. *Prágai Magyar Hírlap,* 1935. augusztus 1. 14. évf.

Ezzel az ifjú lelkész feladatköre kibővül, mivel ő kezeli az árvaház költségvetését¹³, melyet a máramaros-ugocsai gyülekezetek önkéntes felajánlásaiból tartanak fent, s a gyermekek számának növekedésével az intézmény bővítését is irányítja.¹⁴ Emellett rendszeresen meghívják különböző szolgálattelvő alkalmakra is, például 1935 novemberében előadást tartott Molnár Mária misszionáriusnő mellett Visken¹⁵, aki kárpátaljai bizonyságtévkörútja során több települést is meglátogatott, köztük Nagyszőlőst is.¹⁶

1936. augusztus 15–16-án Horkay Barna gyülekezete ad otthont immár másodszor a Kárpátaljai Református Egyházkerület éves országos konferenciájának¹⁷, amely ekkor kilencedik alkalommal kerül megrendezésre, és Kárpátalja szinte minden gyülekezete képviseli rajta magát. Az esemény két helyszínen zajlik: a református templomban és az Atzél-Perényi árvaházban. Bertók Béla püspök szolgálattelvése mellett az egybegyűltek hallhatják felszólalni Isaák Imre máramaros-ugocsai esperest, Papp Géza ungtarnóci, Simon Zsigmond asztélyi, Király Zoltán csapi, Kiss István tiszaujlaki, Narancsik Imre nagymuzsalyi, Tornay János tekeházai, valamint Szabó Béla kerületi missziós lelkészeket egyaránt. Horkay Barna, mint házigazda lelkész, a nagyszőlősi gyülekezet történetét ismerteti a résztvevőkkel. „A nagyszőlősi református egyházközség önként vállalta magára a konferencia megrendezését és az ezzel járó kötelezettségeket, de nem is vallott szegényt, mert a konferencia minden tekintetben fényesen sikerült és a vendégek elragadtatással nyilatkoztak a nagyszőlősiek magyaros vendégszeretetéről.” – olvashatjuk a korabeli sajtóban.¹⁸ Tehát a gyülekezet és annak vezetése sikeresen helyt állt a több ezer fő fogadásában, vendégül látásában.

13. Kiss Gyula (szerk.): *A Magyarországi Református Egyház egyetemes névtára 1941*. Budapest, 1941. 223.

14. Horkay Barna: *A Keleti Baráti Kör. Képek a kárpátaljai ébredésből*. Kom Over En Help Alapítvány, 1998. 13.

15. *Prágai Magyar Hírlap*. 1935. november 15. 14. évf., 261. szám.

16. Horkay Barna: *A Keleti Baráti Kör. Képek a kárpátaljai ébredésből*. Kom Over En Help Alapítvány, 1998. 12.

17. Az első ilyen konferenciát 1927-ben szervezték a Kárpátaljai Református Egyházkerület határozta nyomán, s annak helyszíne is Nagyszőlős volt.

18. *Prágai Magyar Hírlap*. 1936. augusztus 19. 15. évf., 188. szám.

Még ugyanez év őszén Huszton néhány lelkész megalakítja a Baráti Kört/Keleti Baráti Kört¹⁹, melynek összejövetelein Horkay Barna is részt vesz, s visszaemlékezései szerint az egyik ilyen alkalom során jut élő hitre.²⁰ Ettől kezdve aktív tagja a szervezetnek: csendesnapokat, evangelizációs heteket, leánykonferenciákat, bibliaköröket szervez, s az ifjúság körében végzett lelki munkát is megnöveli. Erről így számol be egyik írásában Békefi Benő, a kor ismert evangelizátora: „Intenzívebb és lelki irányú gyülekezeti munka akkor indult meg a gyülekezetben, mikor lelkipásztora bekapcsolódott a „kárpátaljai baráti kör“ munkájába, melyet Szabó Béla akkor huszti, most pozsonyi lelkipásztor vezetett.”²¹

1938 novemberében Horkay Barna elhagyni kényszerül szolgálati helyét: az első bécsi döntést követően Nagyszőlős nem kerül magyar fennhatóság alá, de mivel a lelkész szülőfaluja felszabadult területen volt, a helyi hatóságok kiutasítják az országból. Tarpán végez szolgálatot két és fél hónapon keresztül, aztán lehetősége van visszatérni saját gyülekezetébe,²² s folytatja a már megkezdett munkát. Aktívan részt vesz a baráti körös összejöveteleken, melyet minden hónap első szerdáján rendeztek meg, mindig más-más helyszínen, hogy Isten Igéjét tanulmányozzák. Ezeken az alkalmakon rendszeresen szolgálatot vállal, s mikor 1941-től elkezdene körleveleket is küldeni az összejöveteleken elhangzottakról azoknak a tagoknak, akik valamilyen oknál fogva távol maradtak, gyakran látjuk a nevét a szerzők között.²³ Szolgál a Baráti Kör által szervezett ifjúsági konferenciákon, evangelizációkon, de kapcsolatban áll a magyarországi evangéliumi mozgalmakkal is. Ebből kifolyólag sok helyre hívják szolgálni, például előadóként vesz részt 1942 márciusában a III. Országos Református Konferencián Nyíregyházán, illetve ő az egyik szolgálattevő az ugyanez év júliusában szervezett evangelizációs héten a szödligeti

19. Létrejötte elsősorban a belmisszió erőteljes megindulásával kapcsolatos, melynek mozgatórugója Szabó Béla huszti lelkész volt, aki 1936 őszén Tóth Kálmán akkor feketeadói és Simon Zsigmond asztélyi lelkészekkel Huszton létrehozott egy olyan baráti közösséget, ami a belmisszióban érintett személyeket fogta össze. Vagyis tagjai között a lelkészek mellett lelkipásztornék, tanítók, tanítónők, egyszerű gyülekezeti tagok is voltak. A közösség később Napkeleti vagy Keleti Baráti Kör néven vált ismertté. A közösség célja az öntudatos református nevelés volt. Tevékenysége pedig összhangban volt megalapítása céljával: a hivatalos egyház keretein belül a belmisszió felvállalása, azaz asszony- és leánykörök, ifjúsági egyesületek szervezése, betegek látogatása, valamint tagjai tizedet adtak javaikból, amiből segítették a szegényeket, a betegeket, a rászorulókat, illetve támogatták a későbbiekben a külmisziót is. A Keleti Baráti Köről részletesebben lásd: Orbán Marianna: Ébredési mozgalom a Kárpátaljai Református Egyházban. In: *Acta Beregsiensis*, 2009. 2. sz. 239–244.

20. Horkay Barna: *A Keleti Baráti Kör. Képek a kárpátaljai ébredésből*. Kom Over En Help Alapítvány, 1998. 15.

21. *Nyírségi Virrasztó*. 1940. március 15. 1. szám.

22. Horkay Barna: *A Keleti Baráti Kör. Képek a kárpátaljai ébredésből*. Kom Over En Help Alapítvány, 1998. 29–31.

23. Horkay Barna tizenöt ilyen körlevelet közöl az 1941–1944 közötti időszakból visszaemlékezésében. Lásd: Horkay Barna: *A Keleti Baráti Kör. Képek a kárpátaljai ébredésből*. Kom Over En Help Alapítvány, 1998. 48–94.

Megbékélés Házában Bakó László és Békefi Benő mellett²⁴. Utóbbi, akivel 1939-ben ismerkedett meg Bátyúban a Baráti Kör egyik összejövetelén, több alkalommal is meghívja szolgálni Nagyszőlősrre: 1940 márciusában és 1942 áprilisában evangelizációs hetet tart a gyülekezetben. A második alkalmat beárnyékolja az az esemény, hogy előző héten kettős haláleset történt Horkay Barna családjában: pár óra különbséggel veszítette el édesanyját és Judit nevű hűgát, akik mindketten súlyos betegségben szenvedtek.²⁵

Az 1942. év másik jelentős eseménye a lelkész életében, hogy megházasodik. Két évvel korábban, amikor a már említett Sződligeten volt egy nyári csendesnapon előadóként, amit a női gyülekezeti munkások részére szerveztek, megismerkedik Törzsök Dolorózával, aki a battonyai lánykör és vasárnapi iskola vezetője volt. Keveset beszélgetnek egymással, de ettől függetlenül kölcsönös vonzalom alakul ki közöttük. Eljegyzésükre 1942. július 26-án kerül sor, amelyet nem sokkal később október 27-én házasságkötés követ. Felesége személyében egy Istentől való, hűséges segítőtársra lel. Leány- és asszonykori alkalmak, szegénygondozás, cigánymisszó, iratmisszió, s a második világháború kitörésével a sebesült katonák látogatása – mind olyan tevékenység, melyet Horkay Barna végez Nagyszőlősen egy hű segítőtárssal az oldalán.²⁶

Az 1944 – 1947 közötti események

A II. világháború idején, a szovjet csapatok közeledtével az emberek szívét a félelem, nyugtalanság fogta el az olyan hírek hallatán, amelyek a nevezett hatalom kegyetlenkedéseivel, vallásellenességével voltak kapcsolatosak, s mint később kiderült, nem alaptalanul. Egy hónappal azt követően, hogy a szovjet csapatok 1944 októberére folyamán megszállták Kárpátalja területét, a magyarok településeken háromnapos munkára, „málenyikij robotra” kötelezték a 18–50 év közötti férfiakat, amiből több évnél kényszermunkatábor lett végül. A lelkészekre ugyan nem vonatkozott ez a felhívás, de a helyzet így is elég bizonytalan volt.²⁷ 1944 őszén több lelkész és segédlelkész is elmenekült, a három esperes közül pedig csak a beregi egyházmegye vezetője, Bary Gyula marad a helyén.²⁸ A másik két esperesi hivatalt a

24. *Nyírségi Virrasztó*. 1942. március 15. 7. évf. 6. szám és 1942. augusztus 1. 7. évf. 15. szám.

25. *Nyírségi Virrasztó*. 1942. május 1. 7. évf. 9. szám, illetve: Horkay Barna: *A Keleti Baráti Kör. Képek a kárpátaljai ébredésből*. Kom Over En Help Alapítvány, 1998. 48–94.

26. Horkay, i.m. 1998, 51.

27. Orbán Marianna: *A Kárpátaljai Református Egyház története 1944–1949 között*. In: *Történeti Tanulmányok XVI. A Debreceni Egyetem Történelmi Intézetének kiadványa*. Debrecen, 2008. 303–317.

28. Szamborovszkyné Nagy Ibolya: *Idegen világban: Bary Gyula beregi esperes lelkészi tevékenysége a szovjetesítés időszakában*. In: Kiss Réka – Lányi Gábor (szerk.): *Hagyomány Identitás Történelem 2024/1*, Budapest, Károli Gáspár Református Egyetem, Hittudományi Kar Egyháztörténeti Kutatóintézet, 2024. I. évf. 1. sz. 121.;

Fodor Gusztáv: *A református egyház első évtizede Kárpátalja szovjetizálásának idején (1944–1954)*, in: Molnár D Erzsébet – Molnár D István (szerk.): *Hadifogság, málenyikij robot, gulág. Kárpát-medencei magyarok és németek elhurcolása a Szovjetunió hadifogoly- és kényszermunkatáboraiába (1944–1953)*, Beregszász–Ungvár, „Rik-U” Kiadó, 2017, 99.

helyettesek, Ungban Gencsy Béla és Máramaros-Ugocsában Lajos Sándor veszik át, ahogy arra felhatalmazást adott 1945. január 18-ai keltezéssel írt körlevelében Révész Imre, a Tiszántúli Református Egyházkerület püspöke is: „az egyházmegyének az esperes úr által el nem érhető részén, amely feltehetőleg az ugocsai rész, az esperes úr törvényes helyettese átvegye az igazgatást”.²⁹ E három személy közül Bary Gyula volt a rangidős, ezért az államhatalom őt tekinthette leginkább potenciális tárgyalópartnernek. Ilyen zavaros körülmények között is változatlanul folytatta tovább egyházon belüli missziói tevékenységét a Keleti Baráti Kör (leánykör, ifjúsági bibliaóra, konfirmációi oktatás, háziistentisztelet, stb.)³⁰, de az iskoláskorú gyermekekkel való foglalkozást a szovjet hatalom már 1945-ben megtiltotta.³¹ Továbbra is megrendezésre kerültek a baráti körös havi összejövetelek, annyi különbséggel, hogy míg ezeken az alkalmakon például 1942–1943 folyamán átlagosan 20–40 fő vett részt, addig 1944 őszét követően a résztvevők száma már 120–1300 fő között mozgott. A mindennapi élet terhei, bizonytalanságai, félelmei egyre több embert fordítottak oda Isten és az egyház felé, s Kárpátalján a lelki ébredés felerősödött. Ez természetesen felkeltette az aktuális, történetesen ateista államhatalom figyelmét is, de az egyelőre nyílt lépéseket nem tett ezzel kapcsolatban. Itt érdemes azonban megemlíteni azt az eseményt, amely négy baráti körös lelkésszel, köztük Horkay Barnával történt, mikor egy lelkész társukat látogatták meg az egyik ugocsai faluban. Szekéren tartottak hazafelé, amikor egy szám nélküli teherautó szánt szándékkal beléjük ütközött. Lehúzódtak, de a szekér hátsó tengelyét elkapta az autó olyannyira, hogy az elgörbült. Az autó tovább ment. Senki nem sérült meg. A lelkészek sosem tudták meg, ki állt vagy kik álltak a furcsa baleset mögött.³² Véletlen egybeesés talán, hogy Romzsa Tódor görög katolikus püspök is hasonló módon szenvedett halálos balesetet.³³

A Keleti Baráti Körnek 1945-re a megnövekedett taglétszámával párhuzamosan kialakult egy szűk, belső magja, amihez hat lelképásztor tartozott: Horkay Barna nagyszőlősi, Pázsit József tiszabökényi, Asszonyi István forgolányi, Simon Zsigmond asztélyi, Kovács Zoltán tiszaujlaki és Zimányi József gecsei lelkészek³⁴. A „Hatos” tagjai

29. KRELM – Kárpátaljai Református Egyház Levéltára és Múzeuma, Bulcsú, I. 10.c., *A tiszántúli református egyházkerület püspökétől. 7/1945. szám alatt. Körlevél a máramaros-ugocsai egyházmegye lelképásztoraihoz*, Debrecen, 1945. január 18.

30. Székely Marianna: Szikszai Aladár a Keleti Baráti Köréről. In: Szamborovszkyné Nagy Ibolya (szerk.): *Magyar öntudat és krisztusi, keresztyén elvek*. Narancsik Imre Kutatói Műhely, Beregszász, 2019. 139–140., i.m.: Horkay: *A Keleti*, 100.

31. Szamborovszkyné Nagy Ibolya: Idegen világban: Bary Gyula beregi esperes lelkészi tevékenysége a szovjetítés időszakában. In: Kiss Réka – Lányi Gábor (szerk.): *Hagyomány Identitás Történelem 2024/1*, Budapest, Károli Gáspár Református Egyetem, Hittudományi Kar Egyháztörténeti Kutatóintézet, 2024. I. évf. 1. sz. 121–122.

32. Horkay: *A Keleti*, i.m. 108–110.

33. Orbán Marianna: Ébredési mozgalom a Kárpátaljai Református Egyházban. In: *Acta Beregsiensis*. 2009. 2. sz. 239–244.

34. Egykori alapítói közül Tóth Kálmán már 1936-ban, Szabó Béla 1939-ben elhagyta Kárpátalja területét, máshol vállalva szolgálatot.

hetente, olykor havonta gyűltek össze, hogy megbeszéljék a konferenciák programját, az egyes közösségek dolgait, teendőit. Tehát a „Hatos”-ra úgy is tekinthetünk, mint a Keleti Baráti Kör intézőbizottságára. A gyülekezeti munkások utánpótlása céljából 1946-ban, Zimányi József kezdeményezésére Gecsében egy egyhónapos bibliaiskolát szerveznek, amelyen megközelítőleg 20 fiatal vesz részt. Ezzel a baráti körös lelkészek meg inkább az állam látóterébe kerülnek.³⁵

Az 1947-es évben sűrűsödnek, majd felgyorsulnak az események. Az év elején az állambiztonsági szervek kísérletet tesznek arra, hogy Horkay Barnát besúgóként beszervezzék. Két hónapon át több alkalommal is kihallgatják, de miután nem mutat hajlandóságot az együttműködésre, nem hívják többé.³⁶ Ekkor még nincs rendezve az egyház és az állam viszonya, a gyülekezetek regisztrációja még nem történt meg. A Baráti Kör attól fél, hogy emiatt az állam esetleg beszüntetheti az egyház hivatalos működését. Arról nincs tudomásuk, hogy az esperesek közül bárkivel is folyamatban lennének az egyeztetések az állam részéről, ezért sürgetik az egyházi vezetőséget, hogy mielőbb tegye meg a szükséges lépéseket.³⁷ Véltően ennek hatására rendeli el a három esperes a Kárpátaljai Református Egyház (KRE) vezetőjének megválasztását 1947 januárjában, Györke István személyét javasolva,³⁸ akit, ahogy azt a február 12-i szavazatbontás eredményei mutatják, a gyülekezetek egyhangúlag meg is választanak. De mivel kérdések merülnek fel a tisztasággal kapcsolatos jogkörrel (területi megbízott, aki kapcsolattartó az egyház és az állam között, vagy a KRE élén álló püspök?),³⁹ Györke István visszalép, majd a Ljamin - Agafonovval, a Vallási Kultuszok Ügyei Tanácsának területi meghatalmazottjával való tárgyalást követően 1947 májusától Bary Gyula lesz a sztársi, vagyis a rangidős területi megbízott⁴⁰.

1947 márciusában a „Hatos” Gecsében találkozott, ahol felmerült bennük a gondolat, hogy az állam irányába is bizonyosságot kellene tenniük Istenbe vetett hitük-ről. Mivel egyetértettek ebben, Zimányi Józsefet és Horkay Barnát bízzák meg a további lépések megtételére. A két lelkész másnap elmegy Beregszászba a helyi hatóságokhoz, ahol az őrnagy, aki fogadja őket, leírhatja velük mondandójukat.

35. Székely Marianna: Szikszai Aladár a Keleti Baráti Körről. In: Szamborovszkyné Nagy Ibolya (szerk.): *Magyar öntudat és krisztusi, keresztyén elvek*. Narancsik Imre Kutatói Műhely, Beregszász, 2019. 141.

36. Horkay: *A Keleti*, i.m. 116.

37. Horkay: *A Keleti*, i.m. 117–118.

38. KRELM, I. 10. c. A Tivadarfalvai Református Egyházközség presbiteri jegyzőkönyve, 1947. január 25.

39. Szamborovszkyné Nagy Ibolya: Gencsy Béla egyházvezetői tevékenységének főbb irányvonalai az államszocializmus idején. In: Kiss Réka – Lányi Gábor (szerk.): *Hagyomány Identitás Történelem 2022*, Budapest, Károli Gáspár Református Egyetem, Hittudományi Kar Egyháztörténeti Kutatóintézet, Budapest, 2023. 272.

40. Szamborovszkyné Nagy Ibolya: Idegen világban: Bary Gyula beregi esperes lelkészi tevékenysége a szovjetítés időszakában. In: Kiss Réka – Lányi Gábor (szerk.): *Hagyomány Identitás Történelem 2024/1*, Budapest, Károli Gáspár Református Egyetem, Hittudományi Kar Egyháztörténeti Kutatóintézet, 2024. I. évf. 1. sz. 125.

Horkay Barna így emlékszik vissza a leírtakra: „Hatalmas Sztálin! – Isten a német fasizmust sok orosz és más nép fiainak vérével törte le. Te a győzelem dicsőségét is magadnak tulajdonítottad. Mindenben Isten helyére helyezted magad. Hatalmas búzamezők mellett nagy táblákon hirdette a dicsekvő felírás: Isten nélkül és imádság nélkül, de műtrágyával és traktorral! Ezért az Úr meg fog alázni, mint Nabukodonozort. Saját fiaid fognak megvetni téged. – Amíg időd van, szállj magadba, adj dicsőséget a felséges Istennek! Ez népednek is javára lesz. A gőgös Belsazar egy éjszaka birodalmával elveszett. – Zimányi József, Horkay Barna”.⁴¹ Az irat fennmaradt változatát Fodor Gusztáv közli az „*Akik a nagy nyomorúságból jöttek...*” című, 2017-ben megjelent munkájában. Annak Ungvár a kelezési helye, a szövege hosszabb és aláírók között ott találjuk Simon Zsigmondot is.⁴² A két változat eltérése a következőképpen magyarázható: a beregszászi őrnagy, miután átveszi az iratot, csak annyit mond, hogy másnap menjenek fel Ungvárra, és ezt ismételjék el a területi vallásügyi meghatalmazottnak is. Másnap már csatlakozik Horkayhoz és Zimányihoz Simon Zsigmond, a Baráti Kör vezetője is, mikor hitvallást tesznek Agafonov területi vallásügyi meghatalmazott előtt is. Az állami szervek részéről ezt az eseményt a Keleti Baráti Kör betiltása követi, amelyről Simon Zsigmondot június 11-én értesítik.⁴³ A hivatalos egyház vezetése részéről már hónapokkal korábban megérkezik a reakció: Lajos Sándor esperes, aki korábban nem ellenezte a mozgalmat⁴⁴, 1947 áprilisában körlevelet küld a máramaros-ugocsai gyülekezetekbe, melyben elítéli a Keleti Baráti Kör tevékenységét,⁴⁵ amit egy hónappal később követ Bary Gyula, ekkor már református egyházi területi megbízottként írt, 1947 májusában kelezett, Baráti Kör-ellenes körlevele, amelyben az állami vezetésnek a nevezett ébredési mozgalomhoz való hozzáállására is utal: „[...]az úgynevezett Baráti Kör eddigi sokrétű incselkedései az államkormány által nem honoráltattak, sőt, megfelelő megbízás, felhatalmazás nélkül, a zavarosban való halászás jellegét magán viselő

41. Horkay: *A Keleti*, i.m. 116–117.

42. Fodor Gusztáv: *Akik a nagy nyomorúságból jöttek... A sztálini diktatúra koncepciók pereit kárpátaljai református lelkészek ellen a KGB ungvári levéltárának dokumentumai alapján. Peranyagok, életrajzi adatok, fényképek.* Kárpátaljai Református Egyház – Református Közéleti és Kulturális Központ Alapítvány, Debrecen, 2017. 178–179.

43. Fodor: *Akik a nagy*, i.m. 178–179.

44. A három esperes közül tudomásunk szerint csak az ő véleménye ismert a mozgalomról 1947 előttről, mi szerint az 1946. év folyamán zajló esperesi vizitációi alkalmával az „Esperes Úr megelégedéssel veszi tudomásul az 1945 évben megindult, lelki ébredési mozgalmat a verbóci gyülekezetben,” ahol Csík József baráti körös lelkész állt a gyülekezet élén. Tiszaújlakon, ahol szintén baráti körös lelkész szolgált Kovács Zoltán személyében, az 1946. május 7-i esperesi látogatása során az esperes „[...]örvendezve tapasztalja és szíve szerint is helyesli, hogy egyházmegyénk területén ébredési mozgalom van.” A Verbóci Református Egyház Presbiteri jegyzőkönyve, 1946. április 9. és Tiszaújlaki Református Egyház Presbiteri jegyzőkönyve, 1946. május 7.

45. KRELM, I. 10. c. Lajos Sándor máramaros-ugaocsai esperes 22/1947. számú, 1947. április 8-án kelt körlevele

akciói nyilvánvalóan elejtés tárgyai lettek [...]”.⁴⁶ Október elején a KGB⁴⁷ elkezdte beidézni és vallatni a bibliakörre járó fiatalokat, a hónap közepén pedig letartóztatják Horkay Barnát és Zimányi Józsefet.

Letartóztatása, vizsgálati fogsága, ítélete

Az Állambiztonsági Minisztérium Szőlősi⁴⁸ Körzeti Osztályának vezető operatív megbízottja, Fedotov hadnagy, miután áttanulmányozza a hozzá beérkező anyagokat⁴⁹, 1947. október 16-án elrendeli Horkay Barna letartóztatását, s házkutatás megtartását nála. Továbbá őrizetbe vételéről is határozat születik, az esetleges megszökését megelőzendő célból. Utóbbi dokumentum azt is közli, hogy Horkay Barnát az USZSZK Btk.-nek 54–14 tc. foglalt bűncselekmény elkövetésével gyanúsítják.⁵⁰ Október 17-én dél körül a hatósági szervek megkezdik a házkutatást, mindent, ami gyanús lehet, összegyűjtenek, majd szólnak a feleségének, hogy készítsen férje számára váltó fehérneműt és élelmet, mert magukkal viszik. Az éjféli vonattal utaznak Ungvárra a KGB-re. Horkay Barna a várandós feleségét, valamint kislányát és kisfiát hagyta otthon, mikor a hatóságok őrizetbe vették.

Ungváron kezdetben vizsgálati fogságban van, ahol csak öt nap elteltével hallgatják ki először. A kihallgatást az Állambiztonsági Minisztérium Kárpátontúli Területi Nyomozói Osztályának vezetője, Sztroganov őrnagy vezeti. Koholt vádakkal illetik⁵¹, rendszeresen vallatják, illetve kihallgatják a környezetében élő embereket is. Hónapokig, 1948 januárjáig van vizsgálati fogságban, de visszaemlékezéseiben nem említi azt, hogy ez idő alatt fizikailag bántalmazták volna. Más módszereket alkalmaznak: olyan cellában helyezik el, ahol hat ágy van, és már van hat

46. KRELM, I. 10. c. Bary Gyula Református egyházi területi megbízott 3/1947. számú, 1947 májusában kelt körlevele

47. Az Állambiztonsági Hivatal rövidített megnevezése.

48. A Nagyszőlős rövidített változata.

49. Ez arra utal, hogy már egy ideje figyelték a lelkészt, és anyagot gyűjtöttek róla.

50. Az említett két dokumentum Ukrajna Állambiztonsági Hivatalának Ungvári Archivuma F. P. 2258., op. 1., od. zb. 5983, Delo C-2274 jelzésű, Zimányi József és Horkay Barna peranyagának dossziéjában található. A peranyag egy részét magyar nyelvre lefordítva közli *Fodor Gusztáv: Akik a nagy nyomorúságból jöttek... A sztálini diktatúra koncepciók perei kárpátaljai református lelkészek ellen a KGB ungvári levéltárának dokumentumai alapján. Peranyagok, életrajzi adatok, fényképek.* Kárpátaljai Református Egyház – Református Közéleti és Kulturális Központ Alapítvány, Debrecen, 2017. 153–165, 193–220.

51. Erről bővebben Horkay Barna visszaemlékezéseiből olvashatunk, melyek a következőképpen foglalhatók össze: 1. tagja volt a Veres-féle katonai összeesküvésnek, 2. tagja volt az 1946-ban alakult Keleti Baráti Körnek, amelynek a célja Magyarország határainak kiterjesztése a Szovjetunió rovására kelet felé, 3. részt vett a zsidók elhurcolásában és vagyonuk elkobzásában, 4. a magyar csendőrök bizalmi embere volt, 5. 1939–44 között részt vett az ukránok erőszakos elmagyarosításában, 6. a Sztálinhoz írt beadvány. Az első öt vádpont gyorsan megingott: nem is tudta, ki volt az a Veres, a Keleti Baráti Kör 1936-ban alakult, és tagjai nem politizáltak, a zsidók elhurcolásában részt nem vett, vagyonukat el nem vette, a csendőrök akkor keresték fel, ha az anyakönyvből kellett egy-egy adatot ellenőrizniük, nem beszéli az ukrán nyelvet, hívei közt csak magyarok vannak.

személy benne. Két lehetősége van: vagy a földön alszik, vagy valaki jóindulattal lesz felé, és osztozik vele a fekhelyén. Esetenként órákig ül a kihallgató teremben, de nem kérdeznak tőle semmit. Reggelenként kiviszik sétálni, de még sötétben, így napfényt nem sokat lát. A Bibliája nem lehet nála, de a cellatársaival, amint megtudják, hogy lelkész, gyakran beszélget Isten Igéjéről. Otthonról hetente kap élelmiszercsomagot, amit megoszt cellatársaival, akik szintén jó indulattal vannak felé: nem engedik a földön aludni. A csomagok segítségével tudja meg, hogy időközben megszületett harmadik gyermeke, Sámuel. A felesége a gyermek nevét írja a küldeményre feladóként, mivel levelet nem írhat.⁵²

A hivatalos vádemelés 1948. január 18-án történik meg ellene: „1936-ban aktív tagja volt a „Keleti fivérek” klubjának, szovjetellenes tevékenységet folytatott. A prédikátorképzés és „Krisztus követők” társasága kör szervezője és vezetőjeként az ifjakat a református fanatizmus lelkületében nevelte, ezzel elszakítva őket a községben a szovjet állami és pártszervezetek által szervezett kulturális-felvilágosító és társadalmi-politikai életben való részvételtől. A szovjet kormány egyik vezetőjének címzett szovjetellenes levél összeállításnak és megküldésének kezdeményezője volt, [...] vagyis elkövette az USZSZK Btk.-nek 54–10. tc. 2.bek. és 109. tc., 196. tc. foglalt bűncselekményeket.”⁵³ A vádban szereplő „Keleti fivérek” klubja alatt valószínűleg a Keleti Baráti Kör értik, s a missziói mozgalmat szovjetellenesnek minősítik. A gecsei Bibliaiskola megszervezésére úgy tekintenek, hogy ott a fennálló rendszer elleni nevelés zajlott, s a lelkészek a hatóságok felé tett bizonyágtételét is elítélik, azt a szovjet kormány egyik vezetőjének címzett levélként utalva. Vagyis az ateista államhatalom vallási fanatizmussal vádolja olyan tevékenységekért, melyek a lelkészi hivatás velejárói. Ítéletként a már fent említett Sztroganov őrnagy 10 év javító-munkatáborban letöltendő szabadságvesztés kiszabását javasolja.

1948. január 21-én a rendőrségi/KGB börtönből áthelyezik Ungvár másik börtönébe, ahol már nem csak politikai, de köztörvényes foglyok is vannak. Azokat a személyeket irányítják át ide, akiknek befejeződött a kihallgatása, s általában két héten belül megtörténik a tárgyalásuk is. Zimányi József akkor már ebben a fogházban volt, mikor Horkay Barna ide került. Őt egy nappal korábban tartóztattak le, és a vád is majdnem ugyanaz volt ellene. Két hetet töltöttek csak azonos céljában, hiába majdnem fél évig voltak ebben a börtönben. Horkay Barna minden nap várta, hogy mikor hívják a tárgyalásra, de hónapokon át nem tették. Később tudta meg ennek az okát: kézzel fogható tárgyi bizonyíték nem volt ellene, és az ítélet kiszabása céljából ügyét továbbították a Szovjetunió Állambiztonsági Minisztériuma mellett működő különleges tanácshoz, amely a bizonytalan ügyekben hozott ítéletet.⁵⁴ A lelkész ügyében 1948. május 15-én hoznak döntést, miszerint az USZSZK Btk.-nek 54–10. tc- II. bek., 109. tc., 196. tc. foglalt bűncselekmények elkövetésével kapcsolatban bűnösnek találták és 7 év szabadságvesztésre ítélik,⁵⁵

52. Horkay: *A Keleti*, i.m. 157–160.

53. Fodor: *Akik a nagy*, i.m. 161–162.

54. Fodor: *Akik a nagy*, i.m. 163.

55. Fodor: *Akik a nagy*, i.m.198.

melyet javító-munkatáborban kell letölteni. Ugyanezt a büntetést kapta Zimányi József is. Fellebbezni nem lehetett, de minden órában várni lehetett az indulást az ismeretlen messzeségbe.⁵⁶

A lágerben

Az indulás 1948 június közepén jön el. Horkay Barna és Zimányi József több rabtársukkal, akik közül még négyen magyarok rajtuk kívül, először Lembergbe⁵⁷ kerülnek az elosztó lágerbe, ami korábban katonai laktanyaként funkcionált. Érkezéskor mindenkit átvizsgálják. A folyamat során szem elől téveszti útítársait. Éjjel nem mer elaludni, mert a zsúfolt helyiségben, ahol elszállásolják, tolvajok is vannak. Következő nap megtalálják egymást Zimányival és a többi ismerőssel. Sikerül átmenni hozzájuk, igaz, itt is nagyon zsúfoltan, hetvenketten vannak a helyiségben, csak fejtől-lábtól lehet feküdni⁵⁸. A Lembergben töltött idő alatt sok magyar származású rabbal találkozik. Az orvosi rendelőben egy munkácsi orvos van, aki szintén rab. Segíteni próbál nekik: befekteti a betegszobába a két férfit, mintha rühesek lennének, kenőccsel is bekeni őket. A kenőcs elég kellemetlen a számukra, de itt legalább kényelmesen tudnak aludni. Az elosztólágerből előbb Zimányi József kerül étápbá⁵⁹, majd őt is tehervagonra teszik, egyedüli magyarként. A vagonban emeletes ágyak vannak, nincs nagy zsúfoltság. Folyamatosan utaznak, első megállójuk Omszk városa. Itt lehetőségük van a városban megfürödni. A következő megállójuk Novoszibirszk, ahol szintén volt egy elosztóláger. Itt egy hetet tölt, innen a Csendes-óceán partján lévő Buchta-Vanyinára kerül.⁶⁰ Az orvosi rendelőben ismerkedik meg Menczer Gusztáv budapesti orvostanhallgatóval, aki szintén ott raboskodik, s a lágerorvos mellett segédkezik. Az ő jóvoltából csak fél adagot kap a tifusz elleni kötelező védőoltásból, nehogy belázasodjon tőle. 1949 júniusáig van itt, majd hajón 1500 rabtársával az 1400 km-rel északabbra fekvő Magadánba viszik, az Ohotszki-tenger egyik kikötővárosába. Innen október folyamán 20 társával együtt még északabbra, a Kolima-vidékre szállítják, a tajga olyan területére, ahová ember csak előző éven jutott csak el. Az a feladatuk, hogy a meglévő kisebb méretű barakk mellé építsenek egy újat. 1950 márciusán sikerül elhagynia ezt az emberi lakhatásra szinte alkalmatlan területet megbetegedése miatt. Mivel a hideg, a nehéz munka és a gyenge koszt miatt teljesen legyengül a szervezete, kórházba kerül a 320 km-rel délebbre fekvő Nyekszikánba.⁶¹ Eddigi ismereteink szerint szabadulásáig ezen a településen tartózkodik a továbbiakban.

56. Horkay: *A Keleti*, i.m. 163.

57. Mai nevén Lviv (Львів), a Kárpátaljával egyik szomszédos megye székhelye.

58. Az egyik ember lába a másik ember fejénél volt.

59. Útnak indított rabcsoport.

60. Бухта Ванина, kikötőváros a Tatár-szoros (Ohotszki-tenger) partján. i.m. : Horkay: *A Keleti*, 163–165.

61. Nyekszikán a Magadáni terület egyik kisebb települése, amely az é. sz. 62°, k. h. 147°-on fekszik, tehát a tőle 320 km-rel északabbra, Horkay Barna visszaemlékezéseiben Kolimaként vagy Tajgaként említett terület valahol az Északi-sarkkör közelében lehet. Erre utal az a tény is, hogy a lelkesz lágerfogsága idején többször is tapasztalta a sarki fény jelenséget.

A lágereknek, ahol Horkay Barna járt, volt néhány közös tulajdonságuk: nehéz fizikai munka, gyenge koszt, hideg, rossz közbiztonság, valamint betegségek, amit a legyengült szervezet könnyebben elkapott és nehezebben vészelt át.

A lelkésznek mindegyik lágerben más volt a feladata: Vanyinán mély gödröket kellett ásnia a fagyott talajban vagy kivágott fenyőtörzseket rendezett halomban, Magadánban a lágeri fürdő szárítójában dolgozott, a Tajgán töltött idő alatt ő volt a barakkfelelős, aki takarította, fűtötte a helyiséget, s főzött a társaira. A tüzelőről és a vízről is neki kellett gondoskodni, ami nagyon nehéz feladat volt a hóborította tájon -60 °C fok körüli hőmérsékleten. Nyekszikánban enyhült kissé a munka nehézsége, amikor egy kis gyártelepre került takarítónak. Ez viszont, mivel éjszakai műszakban dolgozik, veszélyesnek bizonyul. A lágereknek két típusa volt: politikai és köztörvényes. A politikai lágerben nagy a fegyelem, a rabokat mindenhová örök kísérik, jó a közbiztonság, a fogvatartottaknak sem a kevéske személyes holmijukat, sem az életüket nem kell félteni rabtársuktól. A köztörvényes lágerekben ezzel ellentétben a foglyok néha kíséret nélkül is járhatnak, de az erősebb eltulajdonítja bárki holmiját, s az ember élete sincs biztonságban. Nyekszikánban, miután a köztörvényes elítéltek letöltötték a lágeri büntetésüket, de nem mehettek haza, ott maradtak a településen. Ha valamit meg akartak szerezni, az emberi élet sem volt számukra drága. Horkay Barna élete két ízben forog veszélyben, mindkét alkalommal munkába igyekszik, mikor rablók támadnak rá, és kés is van náluk, illetve a harmadik esetben „csak” a felső ruháját veszik el, ami a -56 °C hidegben szintén életveszélyes. Mindegyik alkalommal csodás módon megmenekült, Istennek adva érte hálát, hogy megőrizte az életét.⁶²

A mérsékelt éghajlathoz szokott ember számára a -50 – 60°C alatti tartós hőmérséklet nem csak szokatlan⁶³, de ismeretlen is, milyen praktikákkal lehet védekezni vele szemben, és néha saját kárán kell megtanulnia. Horkay Barna egy alkalommal gyorsabban szeretett volna végezni egy olyan feladattal, amihez nagyobb távolságot kellett megtennie. Futva tette meg a hidegben az utat, aminek eredményeként majdnem lefagyott az orra. Más esetben nem értette, miért mutatnak az emberek az utcán az arcukra, mikor elhalad mellettük: fehéredett a hidegtől, arra figyelmeztették. A hideg mellett a szegényes ételmezés is kikezdte az ember egészségét. „Olykor ebéd után is éhesek maradtunk. Ilyenkor jól esett az asztal alatti, eldobált halcsontokat megeszegetni. A konzervhal csontja ehető.” – emlékezik vissza a lelkész.⁶⁴ Amikor Nyekszikánba kerül, kissé enyhül a helyzete, mivel innen már tud levelet írni haza, s az otthoniak ételmiszercsomagot is tudnak küldeni számára.⁶⁵ Korábban mindössze egyszer tud írni az otthoniaknak, választ is kap rá, melyben hírül adják, hogy kislánya, Erzsike nagyon beteg. Ezt követően

62. Horkay: *A Keleti*, i.m. 163–195.

63. Nyekszikántól Ojmjakon, az Északi-félteke „hideg pólusa” mindössze 265 km-re van.

64. Horkay: i.m. *A Keleti*, 172.

65. Korábban mindössze egyszer tudott írni az otthoniaknak, választ is kapott rá, melyben hírül adták, hogy kislánya, Erzsike nagyon beteg. Ezt követően másfél évig nem volt lehetősége felvenni a kapcsolatot a szeretteivel. Ennyi ideig élt bizonytalanságban, hogy mi lett.

másfél évig nincs lehetősége felvenni a kapcsolatot a szeretteivel. Ennyi ideig él bizonytalanságban, hogy mi lehet a gyermekével? De az ígéret, amit kap, beteljesedik: „[...] ha megvizsgálod a te hajlékod, nem találsz benne hiányt.” (Jób 5:24) – kislánya meggyógyul.

A jobb munkakörülmények, a hazai csomagok hatására Horkay Barna egészsége is javulni kezd, a betegségek is ritkulnak, elmaradnak. Ugyanis az utazás és a különböző légerekben töltött évek alatt a lelkész többször is kórházba kerül: sárgasággal, skorbutteral, szívgyengeséggel. Visszaemlékezéseiben ezekre a betegségekre azonban Ő nem büntetésként gondol vissza, hanem Isten vezetését látja benne. A kórházban töltött hetek alatt ugyanis ideiglenesen mentesül a nehéz, téli hidegben végzendő, embert-próbáló fizikai munka alól.⁶⁶

A nyolc év alatt, amit Horkay Barna távol kényszerül tölteni otthonától, sok emberrel találkozik, különböző helyekről, más-más nyelvvél, vallással, életfelfogással. Legtöbb esetben, mikor megtudják, hogy lelkész, felekezetre és nyelvre való tekintet nélkül tisztelettel néznek rá, s kéri, hogy beszéljen nekik a Bibliából. A lelkész örömmel ragadja meg a lehetőséget, hogy vallást tegyen hitéről, ami miatt lágerbe került. Ritkán olyan eset is előfordul, hogy vitázni akarnak vele meggyőződése miatt, vagy épp nemzetisége folytán néznek rá görbe szemmel. De bármelyik lágerbe is kerül, mindig találkozik vagy magyar, vagy kárpátaljai, olykor magyarországi születésű emberekkel, akik segítségére sietnek vagy mellé állnak, mikor szükséges. Nyekszikáni tartózkodása alatt jó barátságba kerül Csanaki György pilismaróti erdőszel, akit 1945-ben Ungvárról vittek el a szovjet hatóságok. Rajta kívül több magyar is él a településen, de ők név szerint nincsenek említve a visszaemlékezésben.⁶⁷

A lágerből 1953. június 24-én szabadul időengedménnyel⁶⁸, de haza nem engedik menni. Így Nyekszikánban marad, és itt vállal munkát: éjjeli őr a központi gyógyszerárban, nappal pedig egy kisgyermekre vigyáz, amíg a szülők dolgoznak. Munkájáért most már fizetést kap, amivel segíteni tudja családját. Több, mint két év telik el így, mikor felesége az egyik levelében arról ír, hogy több ember is hazatért a lágerből/száműzetésből az utóbbi időben. Ennek hatására Horkay Barna előbb a nyekszikáni, majd a szomszédos szuszumáni rendőrségen megérdeklődí, hogy számára engedélyezve van-e a hazatérés? 1955. augusztus 20-án indulhat haza.

A légvonalban Nagyszőlőstől 6800 km-re fekvő Nyekszikánból a hazaút megtétele 37 nap utazást és megközelítőleg 17 000 km megtett utat jelentett Horkay Barna számára, még úgy is, hogy a hosszabb és kiszámíthatatlan hajóút helyett Magadántól Habarovszkig a repülőutat választja. Ez igaz, hogy többbe kerül, de gyorsabb és biztosabb.⁶⁹ Onnan vonattal megy tovább. Több hetet és több átszállást követően, 1955. szeptember 7-én reggel érkezik haza Nagyszőlősrre.

66. Horkay: *A Keleti*, i.m. 167, 171.

67. Horkay: *A Keleti*, i.m. 163–195.

68. Aki a napi munkáját a meghatározott mennyiség, azaz 100% felett teljesítette, annak a büntetéséből nem egy, hanem két napot vontak le. Így lehetett a lágerfogság idejét valamelyest lerövidíteni.

69. Horkay: *A Keleti*, i.m. 192–194.

Újra itthon

Egy hónap híján nyolc év elteltével láthatja viszont szeretteit, és Sámuel nevű kislfia végre személyesen is megismerheti édesapját. Örömmel látja, hogy felesége, gyermekei, és idős édesapja is jól vannak, annak ellenére, hogy távolléte alatt rengeteg nehézséggel, betegséggel kellett megküzdeniük. Régi gyülekezete is örömmel fogadja, szeretné visszacapni szeretett pásztorát. A lelkészi állás ekkor épp betöltetlen. Lajos Sándor, korábbi máramaros-ugocsai esperes, aki 1949-től Fancsikáról áttette székhelyét Nagyszőlőstre, abban az évben elhunyt. Helyettes lelkészként Szabó Béla tiszakeresztúri lelkész szolgál, aki szintén pályázik a megüresedett helyre. A húszas tanács⁷⁰ egyhangúan Horkay Barnát választja lelkésznek, amit gyülekezet megerősít, az állami hatóságok jóváhagynak, az egyházi vezetés pedig tudomásul vesz.⁷¹ Az ünnepélyes beiktatására/visszaiktatására 1955. október 18-án (!) kerül sor.

Az 1955. évtől kezdenek hazatérni a lágerből a lelkészek, s ismét szolgálatba állnak, de lelkészképzés nincs, az idősebb lelkészek pedig fokozatosan kiesnek a szolgálatból, ezért egy idő után súlyos mértéket ölt a lelkészhány. Horkay Barna is egyre több gyülekezetben vállalja el a szolgálatot: 1955-től Fancsikán, majd 1966-tól Feketepatakon és Mátyfalván, 1967-től Tiszakeresztúron, 1972-től pedig Tiszaújhelyben is ő a lelkész. Emellett 1956-tól az esperesi feladatokat is ellátja nyugdíjba vonulásáig⁷². Személygépkocsi nélkül, olykor kerékpárral, tömegközlekedéssel járja a gyülekezeteket, s hűséggel, alázattal végzi a rá bízott munkát hat egyházközségben párhuzamosan. Feleségével a fogságból való hazatérése után még 3 lánygyermekük születik: Margit, Anna és Márta. Idősebb fiúk, Barna 1976-ban életét veszti.

Hetvenkilenc évesen vonul nyugdíjba, amikor már a korábban beindult helyi lelkészképzés⁷³ eredményeként több fiatal lelkész is munkába áll Kárpátalja különböző gyülekezeteiben. Ugyanez évben, 1987-ben családjával a magyarországi Tiszaeszlárra költözik lányához és vejéhez. Itt még tíz éven át végez lelkészi szolgálatot. 1989. június 29-én a Kárpátaljai Területi Ügyészség 13/67. szám alatt, mint politikai megtorlások áldozatát bűncselekmény hiányában rehabilitálja.⁷⁴ 1992-ben a Sárospataki Református Teológiai Akadémia tiszteletbeli tanári címmel tünteti ki. Öt évvel később feleségével Sárospatakra költözik, s 1998-ban, kilencven évesen megírja visszaemlékezéseit *A Keleti Baráti Kör* címmel, amelyben az életútja fontosabb mérföldköveinek leírása mellett fontos szerepet kap a hitéről való bizonyosságtétele is. 2003. szeptember 22-én, kilencvenöt éves korában hunyt el Sárospatakon.

70. A presbitérium funkcióját ellátó, húsz főből álló gyülekezeti tanács megnevezése a szovjet éra idején.

71. Horkay: *A Keleti*, i.m. 196–198.

72. Fodor: *Akik a nagy*, i.m. 167.

73. A szovjet hatóságok nem engedik magyarországi teológiára tanulni az ifjakat, a püspök és az esperesek felügyelete alatt és mellett tanulnak az arra elhívást kapott fiatalok meghatározott ideig.

74. Fodor: *Akik a nagy*, i.m. 167.

„Mivel már dolga nincsen itt, Viszi hálája kincseit Az Úr elé hol annyian... S ahol így szól az Úr: Fiam!” – ezt a Füle Lajos-idézetet olvashatjuk fejfáján a sáropataki református temetőben.⁷⁵

75. Fodor: *Akik a nagy*, i.m. 167.

Selye János Egyetem
Református Teológiai Kar
**Hitvalló egyház magyar mártírjai III.
Maďarskí mučeníci Vyznávající cirkvi III.**

Szerkesztő / Redaktor:

PaedDr. Petheő Attila, PhD.,
SZTE JGYPK Szakképzési, Felnőttképzési és Tudásmenedzsment Intézet főiskolai
docense; Selye János Egyetem Református Teológiai Kar Történeti Tudományok
Tanszékének tudományos munkatársa

Mgr. Tömösközi Ferenc, PhD.,
a Selye János Egyetem Református Teológiai Kara Történeti Tudományok
Tanszékének oktatója

Szakmai lektor / Odborný lektor:

Prof. Kolumbán Vilmos József,
Kolozsvári Protestáns Teológiai Intézet, Egyháztörténeti Tanszék
Pető Bálint, PhD.,
Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Kar,
Mozgóképkultúra Tanszék

Kiadó / Vydavateľ: Selye János Egyetem / Univerzita J. Selyeho

Nyomda / Tlačiareň: DMC, s.r.o.

Nyomdai előkészítés / Tlačová príprava: Németh Péter

Nyomtatott példányszám / Počet výtlačkov: 110

Kiadás éve / Rok vydania: 2024

Első kiadás / Prvé vydanie

ISBN 978-80-8122-502-4

